

AUNIOS

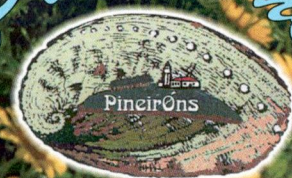
Nº 23

MAIO 2018

20
Aniversario
1998-2018

ASOCIACION CULTURAL

Pineirões

NA ILLA DE ONS

Por: Xulio X. Pardellas

1975. Aquel verán

Ao pouco de rematado o curso, o director do IRYDA (*Instituto de Reforma y Desarrollo Agrario*) encargárame a realización dun estudo que recollese datos demográficos, económicos e biolóxicos da illa de Ons. Sobre ese organismo recaía a competencia da xestión da illa, pero desde os anos 60, no que se fixera un incompleto censo de residentes, ninguén se preocupou de coñecer máis sobre eses 5 km cadrados de terra habitada no medio do mar.

Alberto, Ricardo e Manuel eran biólogos acabados de licenciar aos que enredei para formar un pequeno equipo multidisciplinar, no que se integrou igualmente meu irmán Tinón que ía para estudante de historia e nos primeiros días de xulio instalamos un campamento de catro tendas no alto da meseta central da illa, protexidos do vento polos piñeiros e a escasos metros das fontes de auga potable, que tamén aproveitabamos para nos lavar.

- Eh! Compas. Chegaron máis mozas. Unha é francesa.

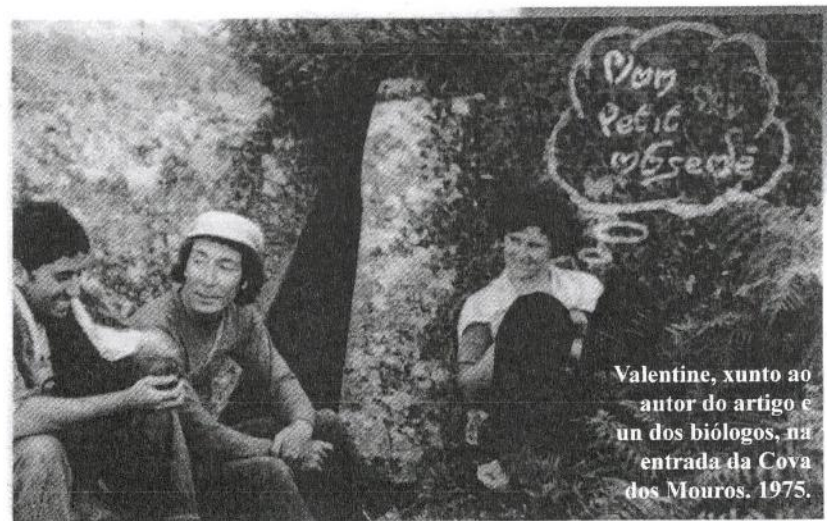
Eran máis das 2 da tarde, Alberto viña do campamento e dábanos a noticia a grandes berros. Nós estabamos onde os canos, lavándonos e limpando a ferramenta e os trebellos usados na cordada da mañá, na encosta do Faro, no lado en que estaba a vexetación máis castigada pola chuvia e o vento dos temporais que azoutaban a illa tódolos invernos. Como era de esperar, os nosos comentarios, tamén a berros, variaron desde a simple erótica á obscenidade máis machista e propia daquel tempo.

A noticia da creación do equipo, coma se fose un curioso experimento, estendeuse rapidamente entre amigos e compañeiros de Santiago, o que implicou visitas varias xa a pouco de comezarmos os traballos, unhas curiosas, outras interesadas e de feito, cando Alberto anunciou a arribada das novas mozas no campamento, houbera xa entradas e saídas doutras.

As dúas que chegaron eran bastante asimétricas fisicamente, Mónica, alta, faladeira, de pelo negro e cun sorriso permanente nas fazulas. Valentina, a francesa, máis miúda, loira e tímida. Aínda que logo quedou claro que eran lesbianas, Mónica non tardou en buscar un achego con Tinón, que de todas formas, se resistía ao seu acoso, quizais por timidez (tiña 18 anos e ela máis de 25), ou quizás por un certo desacougo ante aquela porfía. Pola miña parte, eu fixen un par de tentativas con Valentine, pero con tan escaso éxito que desistín moi logo.

O día da súa chegada, como case tódolos anteriores desde que instalamos o campamento, Tinón, cumprindo o seu papel de avituallador de proteínas mariñas, andivera boa parte da mañá mergullado entre as rochas, conseguindo atravesar co seu arpón dous grandes muxos e unha robaliza, que guisados coas patacas da illa non deron para moito, tendo en conta que xa eramos doce comensais e varios radicalmente famentos, despois dunha dura xornada de traballo recollendo mostras da vexetación no entorno do faro.

Esa noite eu quedara con Francisco, mariñeiro considerado líder na comunidade, que colaborou connosco desde o principio e ao que lle debemos fondo agradecemento polas súas

Valentine, xunto ao autor do artigo e un dos biólogos, na entrada da Cova dos Mouros. 1975.

informacións e consellos, facilitando o noso traballo e eliminando atrancos e desconfianzas dos residentes na illa. El xa saíra pola tarde a fondear as nasas e a nosa misión agora era subilas a bordo e recoller as centolas que entraran atraídas polos anacos de xurelo usados como cebo. Cando nos embarcamos eran case as doce e asubiaba unha nortada de nivel, con ondas que movían o barco (un racú de 8 metros de eslora) como unha culleriña no medio do mar, mentres Francisco, o outro mariñeiro tripulante e máis eu (con moito esforzo e menos xeito) izabamos as nasas. Tamén recordo con satisfacción -aínda que só era un mérito biolóxico do meu ouvido interno- o seu comentario de sorpresa porque en ningún momento me mareou o continuo movemento do barco. Conteí máis de corenta nasas e unhas sesenta centolas pescadas esa noite, un resultado razoable pero subxectivamente magro para a canseira que tiñamos. Volvemos a terra pasadas as catro da mañá e despois de subir desde o peirao ao campamento cos ollos pechándose polo camiño, entrei na tenda, abrí o saco de durmir e desaparecín do mundo ata que me despertou a luz do sol, moi alto xa no ceo.

O día seguinte decidimos organizar unha festa de recibimento ás dúas mozas que chegaran, coincidindo ademais coa despedida a outras dúas que marchaban. Houbo tortillas, salchichas e ensalada, cun viño ribeiro que as acompañaba ben, pero ácido como unha tralla e só tolerado por estómagos de vinte anos. Na noite baixamos á taberna do Checho, que por ser día de semana non estaba moi animada, pero logo duns cantos cubatas por barba, mesmo conseguimos arrincarlle a Valentine unha canción francesa, da que loxicamente apenas entendemos ren, pero como tiña unha repetición en coro alí cantamos todos. Subimos para o campamento pasadas as dúas da mañá e case todos emparellados coas mozas que baixaran. Ignoro se finalmente Mónica acabou no saco de durmir de Tinón porque lle botaba a man polo lombo, pero el foi sempre moi discreto. Eu pola miña parte ía fondamente enchispado e tentei outro achegamento a Valentine, pero na súa tenda largoume un duro discurso en francés, que case non entendín pero en lóxica, me fixo cambiar de intención.

Pola mañá quedara con Cesáreo, outro mariñeiro que tamén colaborou connosco en diversos aspectos do noso traballo e que rapidamente se fixo amigo de Tinón, mostrándolle os principais recursos patrimoniais e históricos da illa. Tiña unha dorna moi xeitosa na que usaba sobre todo trasmallos e alá fun con el para continuar o meu informe sobre as artes e formas de pesca na illa. O trasmallo botábase varias veces ao longo do día e recollíase despois de estar unhas dúas ou tres horas no mar. Non era un traballo tan duro coma o de izar as nasas, pero no canto, podía supoñer máis de dez horas largando e recollendo. Aquel día, creo que por cortesía para min, só estivemos pescando ate a hora do xantar e despois do atraque el marchou a arranxar algunhas cousas na casa, ou iso me dixo.

Os biólogos seguían coas cordadas e a recolleita de plantas e mostras da vexetación, ás veces eu ía con eles e de paso recollía datos das casas e dos cultivos (por certo, nunca probei unhas patacas tan sabedeiras como as de Ons). Uns días despois tocaba facer a cordada no extremo sur da illa, nunha ladeira que remataba na praia chamada Fedorentos e como era unha zona moi descoñecida alá se apuntaron tódalas mozas para ir. Non foi doado chegar a causa dos toxos e sobre todo, por un camiño estreito, cheo de croios e no borde xusto da caída ao mar. Alí descubrimos a razón do topónimo: centos de algas arrastradas pola corrente e esnaquizadas contra as rochas polos ventos sur e suroeste, que podrecían na praia ao sol na baixamar e prestaban ao conxunto da paisaxe un fedor característico e permanente.

Non regresamos polo mesmo camiño, senón que rodeamos esa parte sur da illa, a máis agreste e marcada por acantilados, para ver os niños de canilongas, paxaros singulares que teñen alí o seu espazo vital e alimento de peixes variado. O sendeiro non era moito mellor e ás veces perigoso, onde esvaramos todos e mesmo chegamos por cautela a largar unha cordada de seguridade polo lado do mar.

O mes de xulio compartiu co faro os seus últimos escintileos de luz e con eles rematou o noso traballo na illa, quedaba logo a análise dos datos e a redacción do informe, que continuamos no mes de agosto. No informe destacamos diversas carencias xerais (como as escasas horas de electricidade ou as dificultades para o subministro de auga) e tamén as adoito insalubres condicións de vida nas casas. Agregamos os trazos dun diagnóstico sobre os recursos naturais e a economía dos residentes, quedando entregado ao IRYDA en setembro. En lóxica, debemos pensar que as nosas conclusións e propostas servirían para mellorar nos anos seguintes os equipamentos e as condicións de vida dos habitantes de Ons.

2017. Hoxe

Era un martes de agosto e planeamos ir a Ons cos nosos fillos e a neta. Para asegurar o compango chamei antes a un dos restaurantes da Illa, pero cal a nosa sorpresa cando me dixeron que non podían facerme reserva e o mellor era que fôsemos ata alí en canto chegase o barco e xa se vería se había mesa. A pesar de que estivemos bastante antes das dúas, non conseguimos mesa para xantar ate as catro.

Preguntei cal era o problema e a resposta foi que as illas Cíes estaban completamente desbordadas, entre a cobiza das navieiras e a negligencia no control da administración creárase unha situación de caos absoluto, chegando ao límite de que nalgún caso a garda civil non permitira o desembarco dos pasaxeiros que xa pagaran o seu billete e tiveran que volver ao porto de Vigo. Xa no extremo do kafkiano, un barco que non recibiu autorización para deixar pasaxeiros en Cíes por estar excedido xa o máximo de entradas, levounos a Ons como alternativa, pero sen darlles esa información, de tal modo que moitos preguntaban por onde podían ir á praia de Rodas. De todo iso resultaba un desbordamento de xente e un caos no uso dos equipamentos tanto en Cíes, como en Ons.

En 1975 o noso informe serviu para mellorar algo a calidade de vida dos residentes en Ons, pero despois da creación do Parque Nacional das Illas Atlánticas en 2002, semella que aínda serán necesarios máis informes e sobre todo, máis eficacia e sentido da responsabilidade por parte da administración para que as melloras conseguidas daquela sigan en vigor hoxe.

Parte do equipo dirixíndose a facer una cordada na Enseada de Fedorentos. Ao fondo as Xabreiras totalmente cultivadas.

1975